

Joan Garí

# L'ofici de lector

Edició i estudi introductor  
d'Anna Esteve



L'ofici de lector

# Assaig 45

# L'ofici de lector

Joan Garí

*Edició i estudi introductori d'Anna Esteve*

Universitat de València

© Joan Garí, 2016  
© Edició i estudi introductori d'Anna Esteve, 2016  
© D'aquesta edició: Universitat de València, 2016

Publicacions de la Universitat de València  
Arts Gràfiques, 13 - 46010 València

Disseny de la col·lecció i maquetació: Inmaculada Mesa

ISBN: 978-84-9134-022-5

# Índex

Proemi, *per Joan Garí*

Estudi introductori, *per Anna Esteve*

## L'OFICI DE LECTOR

Un descobriment essencial  
La temptació del testimoni  
Contra les essències, encara  
Llegir, abandonar, rellegir  
Excel·lent obertura d'una simfonia inexistent  
La infància com a decepció  
Les primeres paraules  
Llibre sense títol  
La prosa del matrimoni  
La biografia de la ciutat  
Paràbola del pare i el fill  
Nosaltres no fem aquestes coses  
L'home al centre del món  
La mirada burgesa  
La invariable condició humana  
El dietari infinit  
Els ancestres, la ciutat, la mare  
El quadern del bon lector  
De la bellesa a través del son  
La poesia imitant la vida  
L'Amèrica dels immigrants

Entre l'emoció i la raó  
El final d'una era  
El fascinator discurs del ressentiment  
L'obra sobre València que València no entendrà  
El final del somni americà  
Exorcitzant el relat familiar  
L'educació de l'escriptor  
Nàixer, somiar, morir (i haver-ho escrit)  
Amor francès, fredor japonesa, final belga  
Un llibre per al camí  
La fatalitat de l'epigrafia  
La lògica entre les coses  
La metàfora de la mar  
De l'amor  
El costumisme universal  
L'emperadriu de l'obscenitat  
Una faula (anglo)americana  
El vertader secret del Camí  
Fora del crematori  
Mig segle després  
Un contemporani del 36  
Un alçaprem per a la (bona) consciència  
La soledat de l'escriptor de fons  
El tresor que tenim  
Com en els vells bons temps  
El factor autobiogràfic (Proust, Leone, Pàmies)  
El silenci, l'exili, l'astúcia  
El dilema de l'escriptor  
L'extenuant afany de bellesa  
Literatura i relacions socials  
Amb amor i (sobretot) amb ironia  
La gran novel·la jueva de la literatura catalana  
El llarg viatge  
El miracle de la dona índia  
L'estranyament dels llocs  
Notícies del continent desconegut

Bussejant en la mar del sexe  
De la moralitat en l'abjecció  
En el país dels solistes famolencs  
Feliç com Déu a França  
La més bella de les ficcions  
La rabosa en complicitat amb l'eriçó  
El sheriff Chance i un suc de magrana  
La meua pàtria és la meua pel·lícula  
La novel·la de la vida  
La vida mentrimentres  
Sense Gueràssim  
Una vida amb lectures  
La memòria, la vida, l'amor  
Literatura, música, vida  
Literatura conjugal  
Quan parla el lector  
The Great French Novel  
Una faula grega  
De Bovary al bovarisme  
El creador al seu desert  
De la vida extrema  
Una petita obra mestra  
Les coses que es van quedar per dir  
La forja d'un rebel  
Finalment, el Pla original  
La novel·la de la realitat  
Un país penjant d'un adverbí  
Breviari de l'animal humà  
De la memòria com a forma de l'amor  
La novel·la de la vida que no s'ha sabut viure  
Retrat de l'escriptor al seu cafè  
El portaveu de la memòria  
Estrangers dins el seu propi país  
La caiguda de les races nobles  
Paràbola de l'artista incomprés  
L'autèntic American Way of Life



Simfonia d'una gran ciutat  
In versu veritas  
Un instant de reflexió a la muntanya russa  
Al tron més elevat del món  
La redempció no valia la pena  
Contra la connivència polsosa  
Una paràbola tardorenca  
En el Dragon Khan de les emocions adolescents  
Fruidor de plaers efímers  
Endinsant-se en el riu proustià  
Totes les coses de la vida  
La moral de la infelicitat  
Albertine entra en escena  
«Dieu, qui veut qu'il y ait quelques livres bien écrits...»

Índex onomàstic

## *Proemi*

S'ha dit que escrivim la nostra autobiografia amb els llibres que llegim. L'afirmació és prou exacta. Una vida d'extensió mitjana, amb una mica de disciplina, pot proveir alguns centenars de títols -potser milers-, suficients a construir l'espill exacte que un individu ambiciós requereix. No vull dir, amb això, que la gent que no llegeix no té biografia; la té, sense dubte, però més pobra, més desvalguda, més necessitada d'algú que li repasse els contorns amb energia.

La lectura dels llibres d'altri, en tot cas, seria una cosa trista sense procurar, mentrestant, escriure'n de propis. Llegir i escriure, de fet, haurien de ser una parella inextricable, i sense dubte ho són a ca meua. Davant l'evidència de lectors que no escriuen i d'escriptors que no llegeixen, em quede amb la primera part del binomi. Al capdavall, enorgullir-se dels títols que u ha llegit -com feia Borges- és una operació que no delata petulància, sinó una satisfacció astutament humil.

Tota una altra cosa és quan, a més de llegir un llibre, l'has de jutjar públicament. D'això, se n'haurien d'encarregar, en teoria, uns senyors i senyores anomenats crítics literaris. La nostra cultura és tan modesta i jivaritzada, però, que ni tan sols ens podem permetre aquest luxe. No és que no comptem amb un Marcel Reich-Ranicki, sinó que costa trobar individus mínimament alfabetitzats que es dediquen a un ofici tan noble. Jo no he pretès mai passar per un «crític». Només sóc un escriptor que opina als mitjans dels llibres que ha llegit. No és una qüestió de modèstia sinó de punt de vista: el crític literari ideal hauria de ser algú objectiu, amb una formació colossal, insubornable i d'ofici exclusiu. Com que no n'anem precisament sobrats, en el seu lloc som els

mateixos escriptors els qui ens veiem en la tessitura d'avaluar els nostres companys. Així les coses, s'ha de ser precabut. D'entrada, jo preferisc no haver de dir res -si puc- dels textos clarament insuficients. Parlar només dels títols que realment em mobilitzen m'assegura satisfaccions i la sensació del deure acomplert: premiar l'excel·lent, ignorar el defectuós.

A les pàgines següents, tan eficaçment pastorejades per la professora Anna Esteve, hi ha una selecció dels textos sobre llibres que he publicat en diferents llocs tot al llarg de l'última dècada. No hi pretenc establir pòdiums, ni rànquings, ni cànons. Són llibres que he anat llegint, que m'han agradat i que m'han suscitat un comentari. Esteve decidirà què poden tindre en comú, quin punt de vista pressuposen, quina metodologia els construeix. Jo només sé que he actuat, fonamentalment, pel plaer. El plaer d'haver llegit un bon assaig o una bona novel·la (el teatre i la poesia els he sovintejat menys) i escriure'n després algunes ratlles entusiastes.

Capítol a part ocupen els textos recollits al final d'aquest volum. Són tots sobre *À la recherche du temps perdu* de Proust i tenen una història. L'any 2009 Josep Maria Pinto va iniciar, per a l'editorial Viena, la traducció sistemàtica de la llarga narració proustiana. De llavors ençà Viena ha anat proveint el mercat amb un volum a l'any. No he faltat a la cita, aquests sis primers anys. I hi continuaré sent fidel, en el futur. Al capdavant, Proust és un dels meus fetitxes literaris i Pinto un extraordinari traductor. És deliciosament útil acarar l'original de la *Recherche* amb la versió catalana, anar glossant-ho tot plegat, llegir doblement Proust.

Fet i fet, la lectura és un vici solitari que pot suscitar solidaritats col·lectives. Per això és important completarla amb l'escriptura. Això és, en definitiva, aquest *Ofici de lector*. L'ofici previ, bàsic i insubstituïble de tot autèntic escriptor.

*Joan Garí*

*Estudi introductori*  
**Dues cares d'un espill**

Som el que llegim. Pot ser aquesta una afirmació molt solemne, massa rotunda, o fins i tot ingènua, que -com gairebé tot en aquesta vida- admetria matisos, rèpliques i altres disquisicions. Difícilment, però, podríem negar-la perquè, efectivament, en l'hipotètic cas que siguem lectors (vici poc freqüent per aquestes latituds) sabem que ho som perquè, entre altres raons, ens reconeixem en els llibres que llegim. Fet i fet, aquesta és una de les condicions de la lectura que major plaer ens proporciona, que ens capta per sempre més i ens reconcilia amb el món i amb nosaltres mateixos: l'empatia, la identificació, l'emoció que provoca en nosaltres saber, sentir, que algú -l'escriptor- ha escrit aquella història, aquelles línies, per a nosaltres, exclusivament, com si ens coneguera de la manera més íntima, com no ens coneix ningú altre, ni tan sols nosaltres. Aquesta és, si més no, un dels triomfs majors de la literatura i, per tant, de l'escriptor, com reconeix Jaume Cabré en *Les incerteses*.

La literatura, ja ho sabem, és una de les arts que més contribueix a la configuració de la nostra identitat, personal i col·lectiva. Al nostre entendre, és decisiva en la construcció del jo i de la mirada que aquest jo projecta sobre la realitat. En conseqüència, mostrar la nostra biblioteca personal representa compartir part del que som i això precisament és el que ens proposa Joan Garí en aquesta obra.

No és el moment ni el lloc de descobrir la trajectòria ja ben dilatada de l'escriptor borrianenc com a narrador, assagista (en format de columna de periòdic, de llibre

imprès o de post digital) i, per sobre de tot, escriptor de dietaris. Totes aquestes vessants del creador conflueixen en una de fonamental i imprescindible: la de lector. I, des de fa alguns anys, d'aquesta passió ha fet ofici: l'ofici de lector.

Jo només sóc un escriptor que escriu dels llibres que ha llegit. De fet, sóc un escriptor que, en línies generals, preferiria ser només un lector. Escriure, però, em suposa una extensió plausible de l'ofici de llegir.

Amb aquestes paraules es presenta Garí al seu blog que duu el mateix títol ([www.oficidelector.blogspot.com](http://www.oficidelector.blogspot.com)) i en el qual publica els comentaris que li susciten els llibres que llegeix. I en termes molt semblants ho fa ara en aquest altre *Ofici de lector*, fruit en part d'aquest blog, com especifiquem en els criteris d'edició. Un lector o, més específicament, un lector-escriptor; sens dubte, una variant de l'espècie diferent de la del lector i que molt sovint s'emparenta amb la figura de crític literari, de la qual es distancia conscientment en reiterades ocasions (en el pròleg amb què presenta aquesta obra, en alguns dels articles inclosos en aquest volum així com també ho podem llegir en el seu blog). No sembla, doncs, una qüestió supèrflua ni intranscendent.

És curiós que aquesta prevenció envers la figura del crític és compartida per altres escriptors que també s'han dedicat a «parlar dels llibres que llegeixen»; és el cas, per citar-ne un exemple recent, del poeta i també dietarista -a més de professor jubilat de la Universitat de València- Vicent Alonso en el recull de crítiques literàries *A manera de tascó* (2012). I no són casos aïllats.

Sense voler aprofundir-hi molt, considerem que aquesta autodefinició de Garí com a *no-crític* apel·la directament a un concepte de literatura que no s'entén sense l'experiència subjectiva i personal de la lectura i se situa, doncs, a les antípodes de les anàlisis literàries més asèptiques, exhaustives, i amb una pretensió d'objectivitat que exigeixen dedicació absoluta. També podria respondre

a una actitud de l'escriptor que encaixa molt bé amb l'escriptor de dietaris que -ja ho hem dit- és Joan Garí. Una actitud d'assagista, d'escriptor «en samarreta» seguint la genial expressió de Fuster, que llegeix, i en conseqüència, escriu, impel·lit per un desig de diàleg -com veurem més endavant- i una clara voluntat creativa, perquè la bona literatura sol provocar aquest efecte: és capaç de posar en marxa el procés inventiu del lector, pot ser la major temptació per a un escriptor, el germen que l'esperona a provar de dir la seua. En paraules de Jaume Cabré, és el poder irradiador del text literari; energia dinamitzadora en constant transformació, segons Josep Murgades.

Lluny de pontificacions, sistematicitats i transcendències, aquests textos parteixen de la intuïció, la imaginació que exigeix la lectura i, lògicament, del pòsit de lectures de l'escriptor. Una conjugació perfecta per a l'exercici de la interpretació, perquè es produeixen encontres feliços amb els textos literaris. Aquesta manera de procedir demostra el grau de participació de les emocions en qualsevol operació intel·lectual, com assumeix Joan Garí quan diu: «Ser humil a l'hora de jutjar un col·lega és també una manera raonable de reconèixer que la meua opinió, al cap i a la fi, és només una opinió.»

Opinions, doncs, que naixen de la llibertat i el plaer amb què acompanya l'acte de lectura (sempre lligat a aquest ADN de creador) i es plasmen molt clarament en la imatge, en forma de fotografia, amb què es presenta en el seu blog sobre literatura, en la qual apareix fumant un havà. Dos plaers -llegir, fumar- que demanen o generen, segons com es mire, un clima especial: de calma, de temps suspès i contemplatiu amb què delitar-se, sense pressa, sense urgències, i que també propicien unes condicions especials de solitud (el no fumador difícilment tolerarà l'olor de l'havà) i, per tant, de silenci. Un plaer lent, podríem dir, que va deixant pòsit i que exigeix un ritme pausat (no imaginem un fumador d'havans compulsiu, que empalma

els puros com fan molts fumadors de tabac) que permet pair el que es té entre mans. Com dirà el mateix Garí: «A mi els puros em resolen paràgrafs sencers, articles complets. El bon tabac, com els bons llibres, es paladeja en silenci».

D'aquest plaer sorgeix la necessitat d'escriure també sobre allò que s'ha llegit per plaer, per curiositat o per devoció, amb la intenció de compartir «les troballes que fa en el camí inacabable de la lectura», en un diàleg fecund entre el lector i l'escriptor que es fonen i confonen en aquest exercici literari. Curiosament, en aquesta actitud Garí coincideix amb la que, segons els judicis de W. H. Auden en *El arte de leer* (2013), hauria de seguir el bon crític:

Lo único sensato por parte de un crítico es permanecer en silencio frente a las obras que considera francamente malas, mientras defiende vigorosamente las que cree buenas, sobre todo si estas son ignoradas o menospreciadas por el público.

Perquè, al seu parer: «Hay libros que son injustamente olvidados; ninguno es injustamente recordado.» Un aforisme just i inequívoc.

Siga com vulga, en l'assaig de Garí impera, doncs, la llibertat d'escriure del que vol, tot i que això no el condueix a l'elogi incondicional. En cadascun dels escrits traspua una actitud honesta, valenta i oberta envers l'obra llegida, el possible lector i el seu ofici. Ens ho demostra, per exemple, en començar una de les crítiques confessant que ha abandonat la lectura d'una novel·la -tot contravenint el seu principi de lector!- abans d'arribar al final. La contundència i la sinceritat d'aquesta afirmació és un esperó evident que impel·leix el lector a continuar llegint per esbrinar les causes d'aquesta decisió.

Una autenticitat per on traspua el component autobiogràfic. És indubtable que la lectura per a Garí és una experiència personal -cognitiva, sensorial-, una



manera de viure i d'entendre l'existència. És per això que aquests articles en què comparteix amb el lector, d'entrada, els seus gustos literaris s'erigeixen com una mena de retrat, indirecte si voleu, d'aquest lector que escriu sobre les seues lectures; s'hi reflecteix, necessàriament, mentre hi reflexiona i n'opina. Hi actua la metàfora de l'espill que l'autor ja explorava en una obra anterior (*Un cristall habitat*).

De fet, aquest recull de crítiques literàries, d'assaig sobre literatura, s'ha de posar en relació de continuïtat directa amb els dietaris que l'autor va publicar durant la dècada passada: *Les hores fecundes* (2001) i *Senyals de fum* (2006). No són el mateix, ni en intenció ni en resultat final, però la passió per la literatura els uneix. En el cas de Garí, es compleix a la perfecció una tendència del dietaristes catalans contemporanis de presentar-se sobretot com a lectors, compulsius, fidels i ben formats: «malalts de literatura». Aquest és gairebé l'únic punt comú que comparteixen: una contínua referència a la literatura i una vida dedicada a la lectura i a l'escriptura.

### *L'ofici de lector*

Així doncs, aquesta doble condició de lector i escriptor molt difícilment es podrà delimitar o perfilar com si foren entitats autònomes, simplement perquè no ho són. En aquest recull d'articles -com també passava en els dietaris-, es retroalimenten. Tanmateix, pot resultar atractiu mirar d'identificar els trets que el caracteritzen com a lector.

D'entrada, Garí s'inclou en aquell grup de persones que, per norma general, no poden deixar un llibre sense acabar de llegir i podríem obtenir la justificació d'aquest tarannà en unes paraules que assumeix com a pròpies de *La dona justa*, de Sándor Márai:

Només rebràs alguna cosa dels llibres que llegeixes si tu ets capaç de donar-los alguna cosa teva. Vull dir que t'has d'acostar a la lectura com si fos un duel, amb l'estat d'ànim de qui està disposat a ferir i a patir ferides, a discutir, a convèncer i deixar-se convèncer, i tot seguit, aquest tresor que has après, l'has de fer servir per edificar alguna cosa nova a la vida o a la feina.

En conseqüència, abandonar la lectura s'entén, si fa no fa, com una rendició, una fugida, una derrota personal. Al capdavall, però, la idea que es reforça amb aquesta citació és el lligam indestructible entre la vida i la literatura que en aquest recull es fa ben palés.

Així mateix, s'hi mostra com un lector que confia cegament en la literatura per damunt d'altres embolcalls que solen maquillar les obres en l'actual món literari i cultural: «No tinc un respecte especial pel Nobel ni per cap premi. En el fons, només hi ha un llibre i un lector, i la sentència d'aquest darrer és sempre inapel·lable». L'opinió del lector, doncs, en primer pla; bé siga la seua, bé siga la del seu fill, en qui delega de vegades per confirmar o contrastar la consideració sobre una o altra obra («Li'l vaig donar a llegir al meu fill (quinze anys) i me'l va tornar, uns dies després, amb una ganyota. I això és una crítica literària definitiva»).

Garí predica amb l'exemple. En aquestes crítiques literàries observarem el judici temprat, l'opinió raonada i contextualitzada, que emanen sempre de les emocions que li genera la lectura. S'imposa, doncs, la imatge de la lectura com una experiència de vida que traspua per tots els porus de la pell, com quan sent un calfred en llegir la traducció de Riba de *l'Odissea* o reconeix el vell plaer que ha sentit en rellegir *Madame Bovary* o aquelles «pàgines emotives i cegueroses que no es poden abandonar, que requereixen una lectura ininterrompuda i febril»; hi pot tenir l'ànima suspesa d'un fil o arribar, més intensament, a tenir «una relació sexual amb els llibres» sense defugir «el *ménage à deux, à trois* o fins i tot (en la deriva de la

perversió més obscena) à quatre». Aquesta perspectiva, no cal dir-ho, és el millor reclam, la millor campanya publicitària, la vertadera i més poderosa estratègia que tenim per a per a fer lectors, i per a esdevenir-ne.

Estretament vinculat amb aquest perfil de lector advertim també en aquests articles una sort de poètica personal de l'escriptor. Parlar de lectures, per a un narrador i assagista com Garí, porta implícit molt sovint la reflexió metaliterària; hi trobem idees i conceptualitzacions sobre l'art de llegir i d'escriure o sobre essències literàries. Una concepció pròpia que perfila una mica més la personalitat i les circumstàncies de l'escriptor.

Així, entén la literatura com un procés «acumulatiu que aconseguix la llum a base d'un fregament continu dins la foscor». Una expressió profunda i força poètica que desterra d'un sol cop qualsevol visió romàntica, arrecherà en la inspiració i el geni, i s'acara directament amb la vida -pura i dura-, amb el treball, l'esforç, la constància i la lentitud d'aquell que sap que ha d'intentar superar-se en cada obra, pacientment i sense perdre el contacte directe amb la realitat, amb la més pròxima i tangible. Una literatura que, quan excel·leix, té la capacitat de transformar el món i les persones perquè la bona literatura és sempre matèria viva, matèria de la vida. No solament estímul per a la percepció estètica sinó també, com diria Hans R. Jauss en *La literatura como provocación*, «exhortació a la reflexió moral»; escola de vida, en conclusió. És per aquest motiu que recomana i es delecta tornant a llibres ja llegits, que esdevenen referents indiscutibles per a l'escriptor, perquè «ningú llegeix dues vegades el mateix llibre».

Resulta especialment interessant i significativa per a entendre tant el seus gustos literaris com, en part, la literatura que fins ara ha publicat la reflexió que aporta sobre la sempre conflictiva relació entre el creador i el seu entorn vital, i que va esgranant a propòsit de diferents

lectures: «“Llegir” el nostre lloc natal o vivencial requereix d’un procés previ d’estranyament. Hem de desaprendre a veure les coses òbvies -les cases, els carrers, el mobiliari urbà, les persones amb qui habitualment ens hi topetem- i aprendre a veure-ho tot amb uns ulls nous».

Aquest repte es planteja d’una manera més explícita en la literatura autobiogràfica, que Garí llegeix, amb predilecció i entusiasme, i també escriu. Passar pel sedàs de l’escriptura allò més conegut, més quotidià, i ser capaç de projectar-lo i fer-lo brillar com un universal és, si fa no fa, el que destaca en la bella definició de la naturalesa última de les memòries. A propòsit d’*Istanbul. Ciutat i records*, de Pamuk diu:

unes memòries no són res més -no poden ser res més- que el resultat de creuar un paisatge amb la mirada d’un xiquet. Aquest xiquet és cada un de nosaltres i aquest paisatge no existeix. Cada nou ésser humà que desperta a la vida dotat amb sensibilitat estètica descobreix que la ciutat o el camp que l’envolta és un món nou que no existia abans que ell el mirara, i que no existirà quan deixi de fixar-hi els seus ulls.

Perquè «l’autèntica prova de foc per a la seua literatura consistirà a inventar el que ja era real». L’autor subratlla amb insistència -i és un pensament central, que reapareix també en altres de les seues obres- el valor de la literatura que, sota aparences ben diverses i híbrides (dietari, memòria, novel·la, conte...), erigeix una història que no necessita de personatges inventats ni d’escenaris exòtics ni llunyans per apuntar directe al cor i al cap, per a il·luminar el moll de la nostra existència. La literatura, sembla voler dir, és dins nostre. I, en consonància, defineix el seu projecte literari:

Edwards reconeix en Montaigne el fundador de la raça dels escriptors que ens prenem a nosaltres mateixos com a matèria dels nostres llibres, i aconseguim així escriure, des de l’espill propi i intransferible, per a la humanitat sencera (aquella que cada home porta inscrita en la seua condició individual, segons va deixar dit el mestre).

Un interès menor com a lector, però també notable, demostra per la narrativa actual; la poesia, i encara més el teatre, són convocades en aquests articles de manera molt més esporàdica, tot i que no menys reeixida -recomanem especialment les crítiques dedicades a Walt Whitman o Joan Margarit. Al voltant d'aquestes lectures narratives plana amb insistència un interrogant força significatiu de la concepció literària de l'autor. El formula en aquests termes: «¿Es pot continuar escrivint novel·les com si encara estiguérem en ple segle XIX i no hagueren existit ni Joyce, ni Proust, ni Musil, ni Mann ni tants d'altres autors transcendents de la nostra primera centúria?» I el respon com a lector, i també com a escriptor, amb una rotunda negativa malgrat constatar que aquesta siga la tendència majoritària de la narrativa que es publica a hores d'ara.

Conceptes i idees literàries que van forjant l'escriptor: literatura sobre literatura; corregir i augmentar, que deia Fuster. Garí desvetlla les fonts que l'han nodrit i el caràcter de la conversa que manté amb els seus companys de viatge. És per això que, sense voler cansar el lector amb un rànquing d'autors o un exhaustiu llistat de les lectures comentades al llarg i ample dels seues articles, considerem un lloc comú obligat dels pròlegs en aquesta mena d'obres apuntar-hi els llocs més transitats.

Hi ha algunes temàtiques que van reapareixent en aquest itinerari. Hi tenen un pes molt rellevant la literatura sobre l'holocaust, molt sovint en clau testimonial, de la mà de Primo Levi per citar-ne un dels autors imprescindibles, i seguint-la de prop les històries que recreen o reflexionen sobre la nostra tragèdia bèl·lica més recent: la guerra civil espanyola, en molts sentits present i irresolta encara. Ja hem dit que dietaris, autobiografies i memòries -ja siguen en forma novel·lada o no-, així com llibres que conreen en noble art de l'aforisme (com el de Ponç Pons o Marina Tsvetàieva) són una altra de les debilitats de l'assagista. Per aquestes pàgines passen Coetzee, Grass, Bernhard,

Sartre, Pamuk, Amos Oz, Trapiello, Pitol, Uribe, Estellés, Umbral i un llarg etcètera. Un altre pecat plenament assumit i confessat de la col·lecció que ens ofereix l'escriptor de Borriana és la literatura eròtica, de la mà d'autors de la cultura oriental i d'altres com Catherine Millet o el recuperat Valerià Pujol.

El pòdium, però, està ocupat per Michel de Montaigne, en primer lloc i per damunt de tots; el segueix Proust, a qui simbòlicament dedica l'epíleg d'aquest volum, i la tercera posició resulta menys evident o podria ser disputada per diferents noms. Aquesta bicefàlia entre el pare de l'assaig i de la literatura autobiogràfica i el fundador de la narrativa moderna –si se'm permet el mot– il·lustra molt clarament la sensibilitat del lector i el temperament de l'escriptor: prefiguren i integren el seu projecte de creació literària i en proporcionen una fotografia prou exacta.

Garí es presenta com un lector intel·ligent i curiós, més atent a les literatures estrangeres, que s'escriuen en francès, alemany, castellà, italià, hongarès, albanès i fonamentalment en anglès –és coneguda la passió que sent per la cultura nord-americana i que plasmà en l'inclassificable *Història d'Amèrica*– que no pas a la catalana. Tot i que no falten comentaris sobre l'obra de Jaume Cabré, Daniel Bezsonoff, Sergi Pàmies, Josep M. Espinàs, Josep Palàcios, Xavier Aliaga o Manuel Baixauli, entre molts altres, amb predilecció per Valentí Puig o Joan Francesc Mira. Un lector que, a més, sap alternar amb encert la lectura de les novetats literàries amb el retorn als clàssics, no necessàriament arran d'una nova edició. Aquesta riquesa i varietat en la tria d'obres esdevé un al·licient més per a llegir aquest volum i endinsar-nos en una biblioteca ben assortida, confegida per un lector audaç, lúcid i consciencios amb qui poder conversar i – millor encara– discutir.

Al remat, aquest espill projecta una imatge de l'escriptor com un lector culte i coherent, de vasta i ben garbellada

cultura literària, que des del principi posa les cartes sobre la taula i ens parla sempre des de la subjectivitat més íntima i irrenunciable -tant en la selecció de les obres com en els comentaris. Qualitats que l'ajuden contagiar la passió per la literatura i despertar l'interés per la majoria de les obres que ressenya; és capaç de convèncer el lector perquè confie en el seu criteri i anote, a ulls clucs, moltes de les referències en la llista d'obres «pendents». Un mèrit -potser la vertadera i més preada virtut d'uns papers d'aquesta mena- que només és possible amb la sinceritat (autenticitat) i la solvència que demostra. I no cal insistir-hi, amb el saber fer de l'escriptor.

### *L'ofici d'escriptor*

Si fem una ullada a la trajectòria literària de l'autor de *Viatge pel meu país*, observarem com sembla esquivar les convencions o les fronteres clàssiques dels gèneres; la fe que professa només té un objecte de culte: la literatura, la bona literatura, mentre que la carcassa amb què es presente aquesta literatura és del tot secundària. Potser per això la literatura autobiogràfica, i molt especialment el dietari, per la seua índole refractària a qualsevol limitació, que defuig l'etiqueta i gairebé s'afirma en la desobediència a qualsevol regla, encaixa tan bé en el seu projecte literari.

Aquesta circumstància serveix per contextualitzar també el volum d'articles de crítica literària que presentem i que podem incloure en el calaix de l'assaig. Una escriptura que connecta de manera natural amb el jo de l'escriptor, que és el punt de vista i de partida -reivindicat per Montaigne, indefugible per a Fuster-, però també esdevé el tema, si voleu tangencial, d'alguns dels articles. Ara, l'ofici de lector és també ofici de viure i en aquesta simbiosi es fa inevitable llegir-lo -almenys en part- com un dietari de lectures.

Aquesta presència rotunda del jo resulta ser també una estratègia estilística manifesta que, juntament amb les freqüents apel·lacions al lector (amb la segona persona del plural o amb l'ús de vocatius com ara «amics» o «amic lector») i les interrogacions que entrelliguen i fan avançar la valoració de les obres proporcionen sovint una sensació de conversa i generen un clima de complicitat plaent i confortable.

Normalment, les referències més clarament autobiogràfiques irrompen amb força al principi dels escrits per captar l'atenció i guanyar la confiança del lector. Molt sovint, apareixen a propòsit del tema del llibre ressenyat. En concret, ens assabentem que té «un avi per part de pare que va ser represaliat pel franquisme després de la derrota de la República. Aquest episodi –la reclusió de l'avi, el patiment de mon pare, el seu germà i l'àvia, la sensació de profunda injustícia en tot plegat– ha pesat com una llosa en el relat familiar. I ara sóc jo l'encarregat d'exorcitzar aquesta memòria, i ho aniré fent de l'única manera que sé: segregant literatura». La vida, de nou, com a matèria literària present i futura.

Aquesta proposta dialogant s'estén també als judicis negatius que li mereixen determinats aspectes d'alguna obra –en ocasions molts comptades, es mostra implacable. No debades, Garí és un fusteria de soca-rel i el diàleg, empeltat sovint d'ironia, esdevé una actitud vital, a més del fonament de l'assaig. En el cas de *En el trineu de Shopenhauer* sol·licita suggeriments als lectors per contrastar el seu judici.

És bonica i commovedora la imatge d'aquest deixeble d'Althusser lliscant damunt el trineu d'Arthur Shopenhauer «en davallada directa a la mort». Tanmateix, amb una imatge no se sosté una obra. Aquesta, en concret, és coixa i inconsistent, així que no entenc la seua fama, però admetré qualsevol suggeriment, per si de cas sóc jo massa soca.



I és en virtut d'aquesta llarga conversa que estableix amb el lector de les seues columnes i posts que s'avé a relatar la frustrada i frustrant peripècia personal com a director d'una col·lecció literària que va naufragar abans de veure editat *Locucions de la Sibila*, com a introit a la crítica d'aquesta obra.

Si les obertures acostumen a tirar mà de l'apunt autobiogràfic, els finals solen ser redons, potents, amb frases que esdevenen sentències, de síntesi que es condensa bé en la metàfora, bé en la imatge nítida que perdura en la retina del lector per més temps: «Una obra oberta, doncs, que València no entendrà. Perquè, amb el fum de totes les traques, només es distingeix bé la distància entre el nas i el melic». Cloendes que apel·len al lector de vegades amb la provocació: «Absteniu-vos-en benpensants i mongetes ursulines», de vegades amb la suggestió dels punts suspensius o bé acaben amb la simple constatació o reafirmació del judici exposat, que contribueix a genera aquest aire de conversa o, si més no, d'oralitat amb un «Queda dit» o un «Doncs això».

Les proses de Garí, d'acord amb la seua concepció literària, inclouen amb plena naturalitat l'hibridisme formal i textual característic del dietaris. En aquest sentit, acullen l'aforisme, per on va destil·lant amb enginy bones dosis del seu pensament i creences sobre la literatura («la imaginació és positiva, però amb dosis homeopàtiques» o «Del clàssic, com del porc, tot s'aprofita») i sobre la vida, que paga la pena reproduir:

Perquè l'educació és això: tot allò amb què ens han empapussat meticulosament per a ocultar-nos el caràcter irreversiblement verinós de la vida.

La psicoanàlisi no acaba, sinó que hom se n'escapa.

A partir dels seixanta anys, qui no es considera un fracassat és perquè és un imbècil.

Juntament amb els apunts en què s'entreveu la força del narrador, a partir d'anècdotes que semblen encomanar-se

de l'esperit del llibre sobre el qual parlarà:

Un home escriu en un café a la badia d'Altea. Al davant d'ell, l'Albir, i el somriure innumerable de la mar, com vol el clàssic. Més ençà -o enllà, qui sap- la vida passa, amb el seu petit i infatigable carruatge. L'home pren el seu café, acompanyat -com saben bé els grans aficionats a aquest beuratge- d'una botella d'aigua mineral. El café s'ha de prendre a glops curts, per a demorar-ne la ingesta i propiciar la màxima intensitat del sabor. Després, quan s'haurà acabat, l'aigua li eliminarà del paladar les restes oficioses d'un reregust amarg, el solatge que no poden evitar deixar ni les marques més acreditades d'aquest suc de déus. El moment pot ser perfectament etern. L'home, però, aprofita el temps -posa en pràctica el seu particular carpe diem. El dia s'acabarà amb el sol, al darrere de l'Albir, però l'home, inexpugnable a la trinxera de la seua taula -allà on és, segons confessa, de vegades l'únic valencianoparlant del lloc- n'haurà tret un rèdit colossal. Cada glop morigerat de café s'ha vist acompanyat amb una anotació a la seua llibreta.

Tot i que s'imposa, com és lògic, una clara tendència a l'escriptura dietarística, amb la repetició i la diversitat que li és pròpia. Hi llegim records personals:

Recorde bé aquella visita a Sueca (en vaig fer literatura de dietari, però això ara no importa). Manuel Baixauli havia rebut un premi de novel·la i jo un d'assaig, i festejàvem aquesta concurrència de catàstrofes honorífiques.

Quan el vaig conèixer, em va semblar un home que, sota una closca de tímida remarcable, ocultava una intel·ligència de veta profunda. Com tots els pintors, a més, se sentia inexorablement atret pels rituals. Asseguts al davant d'una tassa de cafè, en un d'aquests casinos agropecuaris tan consubstancials al mode de vida de la Ribera, em va preguntar, amb una espurna als ulls, què m'havia semblat el seu llibre.

és difícil no sentir un dring de familiaritat en les històries relatives als cinemes locals, a les lectures o al descobriment de la pornografia. Encara tinc per casa una bona col·lecció de volums d'Enid Blyton i *Los tres investigadores*, que segur que podria rivalitzar amb la del mateix Puntí. En la qüestió sexual, d'altra banda, les primeres pel·lícules classificades «S» van provocar un eixamplament decisiu de la nostra educació emocional i moral (i prepucial!). Caldrà tenir en compte, en aquest sentit, que jo vaig estudiar als Salesians (Puntí, als hermanos de La Salle).

La crònica del present:

Mentre la canícula estival ho va envaint tot, quan el llarg temps aturat comprés entre Sant Joan i les pluges ambigües de setembre propicia les

lectures i les relectures que necessita el nostre esperit, és el moment d'anar a la nostra biblioteca i collir amablement aquells volums gruixuts que havíem tot just fullejat en temps més apressats i donar-los ara la seua gloriosa oportunitat.

I la crònica de viatge, entre el present i el record, que és la més abundant. Des del camí de Santiago:

Vaig passar uns dies, a mitjan mes d'agost, recorrent la costa guipuscoana tot fent l'anomenat Camí de Santiago del Nord. Aquest camí [...] naix al «pont internacional» que separa Hendaia d'Irún. Si l'emprens sense pressa i disposat a aprendre tot allò que el propi camí t'ensenye pots arribar, indubtablement, a Santiago de Compostel·la, mentre coneixeràs unes gents hospitalàries i uns paisatges bellíssims. El Cantàbric, fins i tot en agost, és un mar fred i suau, més indicat per a la serena contemplació que per a qualsevol plaer banyista. [...] No vaig arribar a Santiago tot i que hauria de dir, en realitat, que encara no hi he arribat. No descarte fer algun tros més de camí, però mai en ple Xacobeo ni entre riuades de gent amb pantalons curts i vares llargues. A mi m'agrada caminar per la muntanya en lapses morigerats, avarant sovint en algun racó ombriu a descansar i meditar, i no oblidant recalar al capvespre en una bona butaca on es puga encendre un havà reglamentari. La meua experiència, més que mística, és simplement civilitzatòria.

## Al lloc on habità el seu venerat Montaigne

Per increïble que resulte, la morada espiritual d'una glòria absoluta de les lletres franceses i universals és un lloc incògnit i de difícilíssim accés, camuflat entre vinyes i castells al bell mig del Perigord. Jo hi vaig passar uns dies meravellosos al Relais de la Renaissance, una coqueta casa d'apartaments rurals regentada per una parella alemanya, Inge von der Ley i Anton Kellner. Saint Michel de Montaigne -que així es diu el poble- és una aldea de poc més de cent habitants, on no falta un monòlit de «Morts pour la France» i una església amassonada i silenciosa. A la torre de Montaigne no queda res del seu contingut originari, ni mobles ni llibres. Ara és propietat d'una terratinent a qui vaig tindre el gust de conèixer, Madame Mähler Besse. I el país, tot al voltant, és d'una bellesa profitosa i punyent.

## Passant per alguns dels vestigis de l'Holocaust

Recorde molt bé la primera vegada que vaig veure el complex concentracionari d'Auschwitz. Com passa amb els llocs que, abans que els conegues, vénen precedits per una exhaustiva literatura, per una visualització bigarrada, aquell lloc mític -aquella fita en l'inventari universal de l'horror- existia ja en el meu imaginari molt abans que hi

compareguera físicament, un dia de juny de l'any 2003. [...] Qualsevol que haja visitat aquests llocs no oblidarà mai les tones de cabells amuntegades, els milers d'ulleres, o les maletes on els desgraciats que anaven a la mort sense saber-ho van apuntar els seus noms, pensant a recuperar-les després.

Sense esmentar els fragments dels seus dietari publicats que reproduueix literalment en algunes ocasions.

Aquesta cruïlla d'escriptures ve tamisada harmoniosament per un estil eficaç i rotund amb què la prosa de Garí excel·leix sense embuts. Respectuós i amatent dels pares literaris més pròxims –com Pla o Fuster, per citar-ne alguns dels més obvis– ja fa anys i títols que ha sabut recórrer un camí literari personal i ben recognoscible en el panorama literari català.

Una veu tocada per la ironia, de vegades sarcàstica, de vegades més sorneguera però sempre crítica, que va destil·lant quan convé; sovint a partir de temes religiosos: «Sí, era l'època en què dels rectors progres es podien esperar grans beneficis, tots en aquesta vida. Ara els guanys que promocionen els capellans són tots per a l'altra vida, i vostés comprendran...»; o polítics, com apreciem en el rebateig de l'ex-president de la Generalitat Valenciana Paco Gürtel Camps.

Una veu directa i amb pols ferm que destaca en l'ús d'una una adjectivació rica i generosa que juga amb el ritme, amb l'enginy («crítics implacables, incorruptibles i indelebles»), amb el matís o la graduació («sensual, perfumada i misteriosa»; «ràpid, fugisser, instantani») i la sorpresa («de personatges trastornats i desguitarrats» o adverbis «epitàfics»), amb una clara predilecció per la cadència de tres, que recorda –conscientment o no– els gustos de Pla o Proust, dos dels seus mestres. En altres ocasions només un adjectiu és suficient per fer el ple; per exemple, quan qualifica d'aquesta guisa alguns polítics actuals: «l'excitable Rodríguez Ibarra o l'inefable José Bono».

Sense profusions líriques, però dotat per a la metàfora i la comparació ben trobades, que accentuen l'expressivitat i eloqüència de la seua prosa. Vegem si no aquesta genial conclusió per a *Tot pelant la ceba*, de Günter Grass: «S'ha de pelar la ceba per arribar a la seua part més tendra, ni que el plor ens enterbolisca la mirada. Pitjor és refugiar-se sota capes de clofolla sema per a descobrir, amb un tall de ganiveta, que l'interior està ben podrit. I no diré noms».

Una veu, al remat, que parla una llengua acurada i culta, amb evidents ressons de la seua formació en altres llengües com el francès i l'anglès, però d'autèntic i refinat sabor popular. Un equilibri fràgil que Garí assoleix, contribuint a dignificar una llengua viva -oïda i parlada- que sovint esdevé també un recurs per a apropar-se i connectar amb el lector. Hi destaquen minidiàlegs amb els autors dels llibres que ressenya («Diu Nothomb, per cert, que els francesos inventaren l'amor. No, carinyo, l'amor és un invent dels trobadors occitans. Però això no li ho tindrem en compte»), troballes expressives com aquesta: «psicoanàlisi de pa amb tomaca», o l'adhesió eufòrica que el fa corejar un genial i definitiu «Montaigne *forever*».

Aquest compendi d'articles llueix amb vigor gràcies a l'encaix just entre la proximitat al lector, l'elegància expressiva, i la claredat en l'exegesi, tot ben amanit amb recursos com la ironia, l'humor i el *making of* de les obres, per en-ganxar el lector i enlairar-lo envers les cotes més altes. Amb aquest volum ens ofereix part de la seua pàtria literària per plaer, pel goig de compartir, per ofici; acollim-lo, doncs, com a lectors perquè «també ells -els llibres- vénen a nosaltres com els immigrants que són, i hem d'oferir-los un espai en la nostra nacionalitat literària». Amén.

*Críteris d'edició*